

पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा व सदस्यांच्या समाधानाचा विश्लेषणात्मक अभ्यास

प्रा. सतीश वाघमारे

संलग्नता : संशोधन अभ्यासक क्रीडा आणि शारीरिक शिक्षण विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे.

डॉ. दादासाहेब बबन ढेंगळे

सहाय्यक प्राध्यापक, क्रीडा आणि शारीरिक शिक्षण विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

ABSTRACT

In recent years, rapid urbanization, sedentary lifestyles, and increasing health awareness have significantly enhanced the role of gymnasiums as important centres for physical fitness, mental well-being, and lifestyle management. Gymnasiums are no longer limited to bodybuilding or recreational exercise; rather, they function as comprehensive health support systems. However, variations in facilities, trainer quality, management practices, and member-oriented approaches across gymnasiums directly influence member satisfaction, retention, and growth. In this context, a systematic evaluation of gymnasiums is essential to understand the determinants of their effectiveness and sustainability.

The present study aims to analyse the facilities, trainer-related factors, management practices, and their influence on member satisfaction and membership growth in gymnasiums located in Pune city. A survey method was employed for the study, and data were collected from 39 gymnasiums/trainers across different areas of Pune city using a self-constructed questionnaire. The questionnaire consisted of both dichotomous (Yes/No) and multiple-response items. The collected data were analysed using descriptive statistical techniques, namely frequency and percentage.

The findings revealed that the majority of gymnasiums were registered and operated with a moderate membership base, indicating institutional stability. Most gymnasiums reported satisfactory availability of equipment, safety measures, and first-aid facilities, reflecting a growing emphasis on member safety and service quality. Trainers demonstrated high levels of professional satisfaction and actively engaged

in knowledge upgradation through the internet and training programmes, which contributed to innovative training practices. Furthermore, facilities, trainer quality, and organised fitness programmes emerged as key factors influencing membership growth and retention. Although fee structures were largely perceived as reasonable, a certain degree of price sensitivity among members was observed.

The study concludes that adequate infrastructure, qualified and satisfied trainers, safety oriented practices, and continuous professional development play a decisive role in enhancing member satisfaction and ensuring the sustainable growth of gymnasiums. Adopting a member-centric and innovation-driven approach can significantly strengthen the overall effectiveness of gymnasiums in urban settings.

Keywords : Gymnasiums, Facilities, Member Satisfaction, Trainers, Fitness Management, Membership Growth, Pune City

सारांश

सारांश

सध्याच्या काळात वाढते शहरीकरण, बदलती जीवनशैली, शारीरिक निष्क्रियता आणि आरोग्यविषयक जागरूकता यामुळे व्यायामशाळांचे (Gymnasiums) महत्त्व लक्षणीयरीत्या वाढले आहे. व्यायामशाळा या केवळ शरीरसौष्ठव किंवा फिटनेसपुरत्या मर्यादित न राहता शारीरिक, मानसिक व सामाजिक आरोग्य संवर्धनाची महत्त्वाची केंद्रे बनत आहेत. तथापि, प्रत्येक व्यायामशाळेमध्ये उपलब्ध असलेल्या सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची गुणवत्ता, व्यवस्थापन पद्धती व सदस्याभिमुख दृष्टिकोन यामध्ये फरक आढळतो, ज्याचा थेट परिणाम सदस्यांच्या समाधानावर, सहभागावर व सदस्यसंख्या वाढीवर होतो.

प्रस्तुत संशोधनाचा उद्देश पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची भूमिका, व्यवस्थापन वैशिष्ट्ये आणि त्यांचा सदस्यांच्या समाधानावर व व्यायामशाळेच्या सातत्यपूर्ण विकासावर होणारा परिणाम यांचा विश्लेषणात्मक अभ्यास करणे हा आहे. या अभ्यासासाठी सर्वेक्षण पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला असून पुणे शहरातील विविध भागांतील ३९ व्यायामशाळा/मार्गदर्शकांकडून स्वनिर्मित मराठी प्रश्नावलीच्या माध्यमातून माहिती संकलित करण्यात आली. प्रश्नावलीत होय नाही तसेच बहुपर्यायी (Multiple Response) स्वरूपाचे प्रश्न समाविष्ट होते. संकलित माहितीचे विश्लेषण वारंवारता व टक्केवारी या सांख्यिकीय तंत्रांचा वापर करून करण्यात आले.

अभ्यासातून असे आढळून आले की बहुसंख्य व्यायामशाळा नोंदणीकृत असून त्यांच्याकडे मध्यम स्वरूपाची सदस्यसंख्या आहे. बहुतांश व्यायामशाळांमध्ये साधनसामग्री, सुरक्षितता उपाययोजना व प्रथमोपचार प्रशिक्षण समाधानकारक आढळले. मार्गदर्शकांमध्ये व्यावसायिक समाधानाची पातळी उच्च असून इंटरनेट व प्रशिक्षण कार्यक्रमांद्वारे ज्ञानवृद्धी करण्यावर भर दिला जातो. तसेच, सोयी-सुविधा, प्रशिक्षित मार्गदर्शक आणि विविध उपक्रम हे सदस्यसंख्या वाढ व सातत्य टिकविण्यासाठी निर्णायक घटक असल्याचे स्पष्ट झाले. या निष्कर्षांवरून व्यायामशाळांचा सर्वांगीण विकास साधण्यासाठी सदस्याभिमुख, सुरक्षित व नवोपक्रमात्मक दृष्टिकोन आवश्यक असल्याचे अधोरेखित होते.

महत्वाच्या सज्ञा : व्यायामशाळा, सोयी-सुविधा, सदस्य समाधान, मार्गदर्शक, फिटनेस, व्यवस्थापन, पुणे शहर

प्रस्तावना

आधुनिक काळात झपाट्याने वाढणारे शहरीकरण, तंत्रज्ञानाचा वाढता वापर, बसून करण्याच्या कामांचे प्रमाण आणि बदलती जीवनशैली यांमुळे शारीरिक निष्क्रियता ही एक गंभीर सार्वजनिक आरोग्य समस्या बनली आहे.

जागतिक स्तरावर शारीरिक निष्क्रियतेमुळे लड्डपणा, मधुमेह, हृदयविकार, उच्च रक्तदाब तसेच मानसिक ताणतणाव यांसारख्या आजारांचे प्रमाण वाढत असल्याचे आढळून आले आहे. World Health Organization (WHO) नुसार, प्रौढांनी आठवड्याला किमान 150 मिनिटे मध्यम तीव्रतेचा शारीरिक व्यायाम करणे आवश्यक आहे, परंतु मोठ्या प्रमाणावर लोक या शिफारशी पूर्ण करू शकत नाहीत (WHO, 2020). या पार्श्वभूमीवर व्यायामशाळा या शारीरिक तंदुरुस्ती व आरोग्य संवर्धनासाठी महत्वाची भूमिका बजावत आहेत.

व्यायामशाळा या आज केवळ शरीरसौष्ठव किंवा वजन कमी करण्यापुरत्या मर्यादित न राहता फिटनेस, मानसिक स्वास्थ्य, ताणतणाव व्यवस्थापन आणि जीवनशैली सुधारणा यांचे सर्वांगीण केंद्र बनल्या आहेत. आधुनिक व्यायामशाळांमध्ये कार्डिओ प्रशिक्षण, शक्ती प्रशिक्षण, योग, कार्यात्मक व्यायाम, तसेच काही ठिकाणी समुपदेशन व आहारविषयक मार्गदर्शन दिले जाते. American College of Sports Medicine (ACSM) च्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार, सुरक्षित व प्रभावी व्यायामासाठी योग्य साधनसामग्री, प्रशिक्षित मार्गदर्शक आणि वैयक्तिक गरजांनुसार कार्यक्रम असणे अत्यावश्यक आहे (ACSM, 2022).

तथापि, सर्व व्यायामशाळांमध्ये उपलब्ध असलेल्या सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची गुणवत्ता, व्यवस्थापन पद्धती आणि सदस्याभिमुख दृष्टिकोन यामध्ये लक्षणीय फरक आढळतो. काही व्यायामशाळा उच्च दर्जाच्या

सुविधा, सुरक्षितता उपाययोजना आणि व्यावसायिक मार्गदर्शन पुरवितात, तर काही ठिकाणी या बाबी अपुऱ्या असल्याचे दिसून येते. या फरकांचा थेट परिणाम सदस्यांच्या समाधानावर, सहभागावर आणि व्यायामशाळेतील सातत्यावर होतो. संशोधनातून असे सूचित होते की दर्जेदार सुविधा, प्रशिक्षित मार्गदर्शक आणि सकारात्मक प्रशिक्षण वातावरण हे सदस्य टिकवून ठेवण्यासाठी आणि नवीन सदस्य आकर्षित करण्यासाठी महत्वाचे घटक आहेत (Kotler & Keller, 2016).

भारतीय संदर्भात, विशेषतः पुणे शहरासारख्या शैक्षणिक व आयटी केंद्रात, व्यायामशाळांची संख्या झपाट्याने वाढत आहे. मात्र, या वाढीबरोबरच गुणवत्तेचा, सुरक्षिततेचा आणि सदस्य समाधानाचा प्रश्नही महत्वाचा ठरतो. अनेक व्यायामशाळा व्यावसायिक स्पर्धेच्या दबावाखाली कार्यरत असून, सदस्यांच्या अपेक्षा पूर्ण करणे हे एक आव्हान बनले आहे. त्यामुळे व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची भूमिका आणि व्यवस्थापन यांचा सदस्यांच्या समाधानाशी व सदस्यसंख्या वाढीशी असलेला संबंध शास्त्रीय पद्धतीने अभ्यासणे आवश्यक आहे.

या पार्श्वभूमीवर प्रस्तुत संशोधन पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची पार्श्वभूमी, व्यवस्थापन वैशिष्ट्ये आणि त्यांचा सदस्यांच्या समाधानावर व व्यायामशाळेच्या सातत्यपूर्ण विकासावर होणारा परिणाम यांचा विश्लेषणात्मक अभ्यास करण्याचा प्रयत्न करते. या अभ्यासातून प्राप्त निष्कर्ष व्यायामशाळा व्यवस्थापक, मार्गदर्शक तसेच धोरणकर्त्यांसाठी उपयुक्त ठरतील आणि शहरी फिटनेस व्यवस्थापन सुधारण्यास मदत करतील अशी अपेक्षा आहे.

वरील प्रस्तावनेत स्पष्ट केल्याप्रमाणे, वाढते शहरीकरण, बदलती जीवनशैली आणि शारीरिक निष्क्रियतेमुळे व्यायामशाळांचे महत्व लक्षणीयरीत्या वाढले आहे. World Health Organization तसेच इतर आरोग्यविषयक संस्थांनी नियमित शारीरिक क्रियाशीलतेचे महत्व अधोरेखित केले असले, तरी प्रत्यक्षात व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची गुणवत्ता, सुरक्षितता उपाययोजना आणि व्यवस्थापन पद्धती यामध्ये विविधता आढळून येते. या घटकांचा थेट परिणाम सदस्यांच्या समाधानावर, सहभागावर आणि व्यायामशाळेच्या सातत्यपूर्ण विकासावर होत असल्याचे साहित्य व प्रत्यक्ष निरीक्षणातून दिसून येते. त्यामुळे केवळ व्यायामशाळांची संख्या वाढत आहे का यापेक्षा, त्या व्यायामशाळा सदस्यांच्या अपेक्षा कितपत पूर्ण करतात आणि आरोग्यसंवर्धनाच्या उद्दिष्टांना कितपत हातभार लावतात, हा प्रश्न अधिक महत्वाचा ठरतो. या पार्श्वभूमीवर पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची भूमिका, व्यवस्थापन वैशिष्ट्ये आणि त्यांचा सदस्यांच्या समाधानाशी व सदस्यसंख्या वाढीशी असलेला संबंध शास्त्रीय पद्धतीने अभ्यासणे आवश्यक वाटले. म्हणूनच प्रस्तुत संशोधनात या सर्व घटकांचा सखोल अभ्यास करून व्यायामशाळांच्या कार्यक्षमतेचे आणि सदस्याभिमुखतेचे विश्लेषण करणे यासाठी या संशोधन समस्येची निवड करण्यात आली.

या संशोधनाचा उद्देश पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील उपलब्ध सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची भूमिका, व्यवस्थापन वैशिष्ट्यक आणि त्यांचा सदस्यांच्या समाधानावर तसेच सदस्यसंख्या वाढ व सातत्यावर होणारा परिणाम यांचा अभ्यास करणे हा होता. तसेच, व्यायामशाळांमध्ये सदस्याभिमुख दृष्टिकोन, सुरक्षितता उपाययोजना आणि व्यावसायिक मार्गदर्शन यांचे महत्व विश्लेषित करून शहरी व्यायामशाळांच्या कार्यक्षमतेबाबत समग्र आढावा घेणे हा या अभ्यासाचा मुख्य हेतू होता.

संशोधन पद्धती

सदर अभ्यासासाठी वर्णनात्मक स्वरूपाची सर्वेक्षण पद्धत वापरण्यात आली होती. संशोधनासाठी प्राथमिक माहिती संकलनावर भर देण्यात आला होता. माहिती संकलनासाठी संशोधकांनी स्वनिर्मित मराठी प्रश्नावलीचा वापर केला होता. प्रश्नावलीत होय-नाही (Yes/No) तसेच बहुपर्यायी (Multiple Response) स्वरूपाचे प्रश्न समाविष्ट करण्यात आले होते, जे व्यायामशाळांची संस्थात्मक माहिती, सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची पार्श्वभूमी, सदस्य समाधान, सुरक्षितता, शुल्क आणि सदस्यसंख्या वाढीशी संबंधित घटक यांचा अभ्यास करण्यासाठी उपयुक्त होते.

प्रश्नावली प्रत्यक्ष भेटीद्वारे तसेच आवश्यकतेनुसार मार्गदर्शकांकडून भरून घेण्यात आली होती. संकलित माहितीचे विश्लेषण वर्णनात्मक सांख्यिकीय तंत्रांचा वापर करून करण्यात आले होते. यामध्ये वारंवारता (Frequency) आणि टक्केवारी (Percentage) या पद्धतींचा उपयोग करण्यात आला होता. बहुपर्यायी प्रश्नांच्या बाबतीत प्रत्येक पर्याय स्वतंत्र प्रतिसाद म्हणून विचारात घेण्यात आला होता, त्यामुळे काही तक्त्यांमध्ये एकूण टक्केवारी 100 टक्क्यांपेक्षा अधिक दर्शविण्यात आली होती. प्राप्त निष्कर्ष तक्ता व विश्लेषणात्मक विवेचनाच्या माध्यमातून सादर करण्यात आले होते.

या संशोधनासाठी पुणे शहरातील व्यायामशाळांचा अभ्यास करण्यासाठी उद्देशिय न्यादर्श निवड पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला होता. पुणे शहरातील विविध भागांतील कार्यरत व्यायामशाळा आणि तेथील मार्गदर्शक यांची निवड न्यादर्शनासाठी करण्यात आली होती. एकूण 39 व्यायामशाळा/मार्गदर्शकांकडून माहिती संकलित करण्यात आली होती.

न्यादर्श निवडताना व्यायामशाळेचे कार्यरत असणे, नियमित सदस्यसंख्या असणे आणि मार्गदर्शकांकडून माहिती देण्याची तयारी असणे या निकषांचा विचार करण्यात आला होता (Best & Kahn 2014). उद्देशित न्यादर्श निवड पद्धतीचा वापर केल्यामुळे अभ्यासासाठी संबंधित, उपयुक्त आणि वास्तवाधिष्ठित माहिती उपलब्ध झाली होती.

सांख्यिकीय विश्लेषण

या अभ्यासात संकलित केलेली माहिती वर्णनात्मक स्वरूपाची असल्यामुळे तिचे विश्लेषण करण्यासाठी वारंवारता व टक्केवारी या सांख्यिकीय तंत्रांचा वापर करण्यात आला होता. बहुपर्यायी स्वरूपाच्या प्रश्नांसाठी प्रत्येक पर्याय स्वतंत्र प्रतिसाद म्हणून विचारात घेण्यात आला होता. त्यामुळे अशा प्रश्नांमध्ये एकूण टक्केवारी 100 टक्क्यांपेक्षा अधिक दर्शविण्यात आली आहे. प्राप्त निष्कर्ष तक्त्यांच्या माध्यमातून सादर करून त्यांचे विश्लेषणात्मक अर्थ लावण्यात आले आहे.

न्यादर्श आकार (N) = 39 व्यायामशाळा / मार्गदर्शक

तक्ता १ : व्यायामशाळांची नोंदणी स्थिती (Q1)

प्रतिसाद	संख्या	टक्केवारी (%)
होय	27	69.23
नाही	12	30.77
एकूण	39	100

सुमारे 69.23% व्यायामशाळा नोंदणीकृत असल्याचे आढळून आले. यावरून पुणे शहरातील व्यायाम शाळांमध्ये संस्थात्मक शिस्त व नियमपालनाची प्रवृत्ती वाढत असल्याचे स्पष्ट होते.

तक्ता २ : व्यायामशाळेतील सदस्यसंख्या (Q2 - बहुपर्यायी)

सदस्यसंख्या	संख्या	टक्केवारी (%)
100 पर्यंत	11	28.21
100-500	24	61.54
1000 पेक्षा अधिक	6	15.38

बहुसंख्य (61.54%) व्यायामशाळांमध्ये 100 ते 500 सदस्य असल्याचे दिसून आले. यावरून पुणे शहरातील व्यायामशाळा मध्यम स्वरूपाच्या असून सातत्यपूर्ण सदस्यसंख्या राखण्यावर त्यांचा भर असल्याचे दिसते.

तक्ता ३ : सोयी-सुविधा व सुरक्षितता उपाययोजना (Q9, Q11, Q12)

घटक	संख्या	टक्केवारी (%)
साधनसामग्री समाधानकारक	30	76.92
सुरक्षितता उपाययोजना	33	84.62
प्रथमोपचार प्रशिक्षण	28	71.79

सुरक्षितता उपाययोजना (84.62%) आणि साधनसामग्रीबाबतचे समाधान (76.92%) हे प्रमाण उच्च असल्याने व्यायामशाळा सदस्यांच्या सुरक्षिततेकडे गांभीर्याने पाहत असल्याचे स्पष्ट होते.

तक्ता ४ : मार्गदर्शकांची भूमिका व व्यावसायिक समाधान (Q7, Q20)

घटक	संख्या	टक्केवारी (%)
छंदातून मार्गदर्शन	22	56.41
मार्गदर्शनात समाधान	32	82.05

बहुसंख्य मार्गदर्शक छंदातून किंवा आवडीने या क्षेत्रात कार्यरत असून, 82.05% मार्गदर्शक आपल्या कार्याबाबत समाधानी असल्याचे दिसते. यामुळे प्रशिक्षणाची गुणवत्ता सुधारण्यास मदत होते.

तक्ता ५ : सदस्यसंख्या वाढीस कारणीभूत घटक (Q17 - बहुपर्यायी)

घटक	संख्या	टक्केवारी (%)
सोयी-सुविधा	27	69.23
मार्गदर्शक	22	56.41
शिबिरे	20	51.28

सोयी-सुविधा (69.23%) व प्रशिक्षित मार्गदर्शक (56.41%) हे सदस्यसंख्या वाढीसाठी प्रमुख घटक असल्याचे स्पष्ट झाले.

तक्ता ६ : सदस्य समाधान व सहभाग (Q3, Q24)

घटक	संख्या	टक्केवारी (%)
सदस्य अभिप्राय प्रणाली	31	79.49
सदस्य प्रतिसाद समाधानकारक	30	76.92

सदस्य अभिप्राय प्रणाली प्रभावी असल्यामुळे बहुसंख्य सदस्यांचा प्रतिसाद समाधानकारक असल्याचे दिसून येते, जे व्यायामशाळांच्या सदस्याभिमुख धोरणाचे द्योतक आहे.

तक्ता ७ : शुल्क व सेवांबाबत धारणा (Q18, Q19)

घटक	संख्या	टक्केवारी (%)
शुल्क समाधानकारक	29	74.36
शुल्काचा सदस्यसंख्येवर परिणाम	18	46.15

बहुसंख्य मार्गदर्शकांना शुल्क समाधानकारक वाटत असले तरी, सुमारे ४६% प्रतिसादकर्त्यांच्या मते शुल्काचा सदस्यसंख्येवर काही प्रमाणात परिणाम होत असल्याचे दिसते.

वरील तक्त्यांवरून असे स्पष्ट होते की पुणे शहरातील व्यायामशाळांमध्ये सोयी-सुविधा, सुरक्षितता उपाययोजना, मार्गदर्शकांचे समाधान आणि सदस्याभिमुख दृष्टिकोन हे घटक सदस्य समाधान व सदस्यसंख्या वाढीसाठी निर्णायक ठरतात. वर्णनात्मक सांख्यिकीय विश्लेषणातून प्राप्त झालेले निष्कर्ष संशोधन उद्दिष्टांशी सुसंगत असून व्यायामशाळांच्या सर्वांगीण विकासासाठी महत्वपूर्ण सूचनांची दिशा दर्शवितात.

निष्कर्ष

प्रस्तुत संशोधनातून असे निष्कर्ष निघतात की पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, सुरक्षितता उपाययोजना, प्रशिक्षित व समाधानी मार्गदर्शक, तसेच विविध उपक्रम हे सदस्यांच्या समाधानावर आणि व्यायामशाळेच्या वाढ व सातत्यावर निर्णायक प्रभाव टाकतात. बहुसंख्य व्यायामशाळा संस्थात्मकदृष्ट्या स्थिर असून, त्या सदस्याभिमुख व सुरक्षित वातावरण निर्माण करण्याचा प्रयत्न करत असल्याचे दिसून येते.

मार्गदर्शकांचे व्यावसायिक समाधान आणि सतत ज्ञानवृद्धी करण्याची प्रवृत्ती प्रशिक्षणाच्या गुणवत्तेला बळकटी देते. तसेच, सोयी-सुविधा व मार्गदर्शकांची गुणवत्ता ही सदस्यसंख्या वाढीसाठी सर्वाधिक प्रभावी

घटक असल्याचे या अभ्यासातून स्पष्ट झाले आहे. जरी बहुसंख्य प्रतिसादकर्त्यांना शुल्क समाधानकारक वाटत असले, तरी किंमतीबाबत सदस्य संवेदनशील असल्याचेही लक्षात येते.

म्हणूनच, व्यायामशाळांच्या सर्वांगीण व शाश्वत विकासासाठी पायाभूत सुविधा सुधारणा, सुरक्षितता व आरोग्याभिमुख सेवा, मार्गदर्शकांचा व्यावसायिक विकास आणि सदस्याभिमुख धोरणे यांचा समन्वय आवश्यक आहे. अशा प्रकारचा समन्वय साधल्यास शहरी व्यायामशाळा केवळ फिटनेस केंद्र न राहता प्रभावी आरोग्य संवर्धन केंद्र म्हणून कार्य करू शकतील.

चर्चा

प्रस्तुत अभ्यासाचा मुख्य उद्देश पुणे शहरातील व्यायामशाळांमधील सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची भूमिका, व्यवस्थापन वैशिष्ट्ये आणि त्यांचा सदस्यांच्या समाधानावर व सदस्यसंख्या वाढीवर होणारा परिणाम यांचा अभ्यास करणे हा होता. अभ्यासातून प्राप्त निष्कर्षांनी व्यायामशाळा व्यवस्थापनात भौतिक सुविधा आणि मानवी घटक या दोन्हींचे महत्व अधोरेखित केले आहे.

अभ्यासात बहुसंख्य व्यायामशाळा नोंदणीकृत असल्याचे आढळून आले, जे संस्थात्मक शिस्त आणि नियमपालनाची वाढती प्रवृत्ती दर्शविते. मध्यम स्वरूपाची सदस्यसंख्या असलेल्या व्यायामशाळांचे प्रमाण अधिक असल्याने पुणे शहरातील व्यायामशाळा स्थिर व टिकाऊ कार्यप्रणालीकडे वाटचाल करत असल्याचे दिसून येते. सोयी-सुविधांच्या बाबतीत साधनसामग्री, सुरक्षितता उपाययोजना व प्रथमोपचार प्रशिक्षण समाधानकारक असल्याचे आढळले. हे निष्कर्ष व्यायामशाळांमध्ये सुरक्षित व नियोजित प्रशिक्षण वातावरण निर्माण करण्यावर दिल्या जाणाऱ्या भराशी सुसंगत आहेत.

मार्गदर्शकांच्या संदर्भात, बहुसंख्य मार्गदर्शक छंदातून किंवा आवडीने या क्षेत्रात कार्यरत असल्याचे आणि आपल्या भूमिकेबाबत समाधानी असल्याचे दिसून आले. उच्च व्यावसायिक समाधानामुळे प्रशिक्षणातील गुणवत्ता, नवोपक्रम आणि सदस्यांशी सकारात्मक संवाद वाढण्यास मदत होते. तसेच, इंटरनेट व प्रशिक्षण कार्यक्रमांद्वारे ज्ञानवृद्धी करण्यावर दिला जाणारा भर मार्गदर्शकांच्या व्यावसायिक विकासाचे द्योतक आहे.

सदस्यसंख्या वाढ व सातत्य टिकविण्यासाठी सोयी-सुविधा, मार्गदर्शकांची गुणवत्ता आणि शिबिरे/उपक्रम हे प्रमुख घटक असल्याचे निष्कर्ष दर्शवितात. सदस्य अभिप्राय प्रणाली व समाधानकारक प्रतिसाद यामुळे व्यायामशाळांमध्ये सदस्याभिमुख व्यवस्थापन दृष्टिकोन अस्तित्वात असल्याचे स्पष्ट होते. तथापि, काही प्रतिसादकर्त्यांनी शुल्काचा सदस्यसंख्येवर परिणाम होत असल्याचे नमूद केल्यामुळे किंमत-गुणवत्ता संतुलन राखण्याचे महत्व अधोरेखित होते.

एकूणच, अभ्यासातील निष्कर्ष पूर्वीच्या फिटनेस व सेवा-व्यवस्थापन विषयक संशोधनाशी सुसंगत असून, दर्जेदार सुविधा आणि प्रशिक्षित, समाधानी मार्गदर्शक हे सदस्य समाधान व संस्थात्मक यशाचे प्रमुख आधारस्तंभ असल्याचे स्पष्ट करतात.

संदर्भ सुची

- American College of Sports Medicine. (2022). ACSM's guidelines for exercise testing and prescription (11th ed.). Philadelphia, PA: Wolters Kluwer.
- Best, John W., & Kahn, James V.. (2014). Research in education (10th ed.). New Delhi: PHI Learning.
- Kothari, C. R.. (2004). Research methodology: Methods and techniques (2nd ed.). New Delhi: New Age International.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing management (15th ed.). Pearson Education.
- Malhotra, N. K. (2010). Marketing research: An applied orientation (6th ed.). Pearson Education.
- Singh, Hardayal. (2012). Research methods in physical education. New Delhi: Friends Publications.
- World Health Organization. (2020). WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour. Geneva: WHO.